

מסורת הש"ס

(א) [שבעות לט.] (ב) [אבות דר"ז פכ"ט ה"ה תוספתא פ"ד ה"ט.] (ג) [שבעות יב.] (ד) [נפ"י ח"א הכי דמי וכן גרס ה"א:ם אבל ברב אלפס ח"י בגימטרא אחרת ע"ש,] (ה) [נפ"י ע"י,] (ו) [נ"ל בדנ"ו,] (ז) [נ"ל בדנ"ו,] (ח) [נ"ל בדנ"ו,] (ט) [גימטרא הילקוט וכן בע"י ר' יוחנן אמר עד ולא עד בכלל ומו אר"י הכי והאמר ר"י גדולה תשובה שדושה את ל"ת שמבורה שנאמר וכו' לא קשיא הא כמיה וזה בגמור,] (י) [נ"ל תלמוד,]

תורה אור השלם

- לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא: שמות כ ו ג' צדק חסד אלקמים נבא עון ופשע וחסדא ונקא לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים: שמות לד ז שובו בנים שובבים ארפה משבותיכם הגנו אתנו לך כי אתה ה' אלהינו: ירמיהו יב כב ביום הזה יקבר עליכם לטרה אתכם מכל השמותיכם לפני ה' תשקרו: ויקרא טו ל ופקדתי בשבט פשעים ובנגעים עוכם: ונגלה באוני י צבאות אם יכפר הקוץ הזה לכם עד תמותן אמר אדני ה' ישעיהו כב די צבאות: ואתה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך: דברים ו ה ויאמר ה' עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר: ישעיהו מט ג ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשם באמר להם עם ה' אלה ומאריצו קנא: ויחזקאל לו כ ארפה משבותיכם אתכם נדבה כי שם אבא מפנינו: הושע יד ה שובו בנים שובבים ארפה משבותיכם הגנו אתנו לך כי אתה ה' אלהינו: ירמיהו יב כב שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם וקלחתי אתכם אדני מעיר ושנים ממשפחה ירבאתי אתכם עיון: ירמיהו ג יד שובה ישראל עד ה' אלהיך כי בקלתי בעינך: הושע יב ב

רבינו חננאל

ת"ש אילו הן החמורות כריתות ומיתות בית דין ולא תשא עמהן כל. ת"ש ר' יהודה אומר כל שהוא מלא תשא ולמטה תשובה מכפרת, מלא תשא ולמעלה תשובה תולה יום הכפורים מכפר, ושנין לא תשא וכל דדמי ליה, הדוא לאו גמור. ת"ש לפי שנאמר בחורב נואש עון ופשע וחסאא ונקא עד נאמר לא ינקה. ופשטניה לקרא, מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים. והנאי לפי שנאמר בחורב תשובה, מרחיב כל ונקא, ויכול אף לא תשא עמהן ת"ל לא ינקה, עד יוכל על כל חייבי לאוין אפי"ש שישבו לא ינקה לו, ת"ל קרא אחרינא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא, הך דכתיב לא ינקה (אינו אלא) בלא תשא את שמו לבד, הא כל שאר לאוין התשובה מכפרת בלא יום הכפורים. ודחינן תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, על מה תשובה תולה יום הכפורים מכפר על כריתות ומיתות בית דין

חזן מלא תשא

קא סלקא דעתך משום דכתיב לא ינקה: וכל דדמי ליה. לא תעשה גמור: לפי שנאמר בחורב תשובה ונקא. לאמר מעשה העגל כשעלה משה להסתפל עליהן ולקמן מפרש לה: יכול אף לא תשא. ינקה בתשובה: אי אפשר לומר נקה שצדק נאמר לה ינקה. דכתיב נקה לא ינקה גבי דלד: חלוקין דפריש. שחלוקין בצפרתן זה כך זה כך: אמר לו. שלש הן הנחלקין שיש עבירה שהיא זריכה לזה ואינה זריכה לזה אבל תשובה אינה מן החלוקין שהיא זריכה לכולן: שזנו בניס. ומיד ארפא למדת שיש עבירה שמכפרת בתשובה לצדה: כי ציוס הוה יכפר. למדת שיש עבירה שזריכה יוה"כ: ופקדתי בצטט פשעס. למדת שיש עבירה שזריכה יסורין ומסתבצא הקל לקלה והחמור לתמורה: חילול השם. חוטא ומחטיא אחרים: חאזני ה' נחאזת. אמר הנביא חאזני אמר הקב"ה אם יכופר העון עד תמותוין למדתו שיש עבירה שאין לה כפרה אלא צמיתא: ולא היכינא דמי לנחאר. וכשאני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן ולמד ממני להיות מזולל בגול: באפרא דלא ספעי. שאין דרך הטבח לילך ולתצוץ הקפותיו ועל הלוקח להציא לו מעותיו לציתו: ומסא מחסיא. מקומו סע רצינא: יסיב וואו להאי וואו להאי. שמה לא ידע חצירו שנתמיו לו ויש כחן חילול השם: ועבד חושבנא. וחחרין ונותנין לו צטר כנגד מה שנטלו: כגון אלא דמסגינא וכו'. ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרמתי ולמדין הימני להצטל מתלמוד תורה: מחמס שורא עיס. מחמת סס רע היואע עליו: שפא לי מריס. ינחול ויכרו על מעשיו: מסאכע על ידך. לחציך: קורא. מקרא: ושונה. משנה: ומשמעס למדיי חכמים. ללמוד (י' תורה) היא יישוב טעמי המשניות מה טעמן ומאינן למדו: באמור להס עם ה' אלה. את זו קרא הכתוב חילול השם כשאדם חסוב עובר עבירה ופורענות בזה עליו והכל אומרים מה הועילו לו ראה החסידים והחכמים רעה בזה עליהם שנאמר ויחללו את שם קדשי וצמה חללוהו באמור עליהם הנכרים שגלו צייקין ראו עם ה' אלה ולא יכול להציל שלא יגלו נמאל שם שמים מתחלל וכבודו מתמעט: דמעיקרא שוצניס אסא. כשמעשו תשובה מעלה (י) עליהם כאלו מחילת חטאע על ידי נערות ושטות ושוצנות: וכסיב ארפא. משמע מכאן ואילך כבעל מוס שנתרפא שמקלט שמו עליו: כלן מאהבס. השב מאהבס נעקר עונו מתחלתו (י): כסיב שזנו בניס. אלמא צעלי תשובה קרויין בניס: וכתבי כי אנכי צעלתי כנס. אלמא עבדים מיקרא: כלן מאהבס ומיראה. קרויין בניס: כלן על ידי יסורין. שלא שזו עד שנמסרו ציסורין קרויין עבדים ואלת דגרסי כתיב שזנו אלי ואשזבה (י) וכתיב כי אנכי צעלתי כנס כתיב ואשזבה אליהם לאחר תשובה וכתיב

יום הכיפורים פרק שמיני יומא

פו.

אמאי לא חשיב להו צהדי ל"ו כריתות צפרק קמא דכריתות (דף ג.) ומיך ר"י דרצנן דפליגי אדריצי לא דרשי קרא הכי אלא צפרק ארצב מיתות (סנהדרין דף סד:) דרשי ליה ר' ישמעאל ורבי עקיבא לדרשא אחרתא ואלציב דרבי לא מני למיחשבינהו דהתם קאמר מנינא למא לי לומר שזס שפאן כולן צעלס

אחד חייב על כל אשת ואחת ולדידיה לא מיחייב חטאת אלא צמילתא שחייצין על זדונו לאו וכרת דקאמר רבי צפרק קמא דיצמות (דף ט.) נאמר כאן עליה פ"י ונודעה החטאת אשר חטאו עליה ונאמר להלן עליה צחיה מה להלן דבר שחייצין על זדונו כרת אף כאן ומינה מה להלן שיש צו לאו אף כאן לאפקויי הני נהי דליתרצו לכרת לאו לית צהו אצל לרצנן לא מלינן לשנויי הכי דלדידהו לא צעי לאו כיון דגמרי מתורה אחת יהיה לכס הוקשה כל התורה כולה לעצרת כוכבים מה ע"ז דבר שחייצין על זדונו כרת וכו' אצל לאו לא צעין אף על גב דע"ז איכא לאו דאף דע"ז איכא נמי סקילה ואפילו הכי מחייבי חטאת אפילו היכא דליכא סקילה דלא מקשינן אלא לענין כרת דכתיב צההוה עניינא דכתיב הכרת מכתה הכי נמי לאו לא צעין לענין חטאת מדע דצפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יג.) ממעט פסח ומילה מחטאת משום דדומיא דע"ז צעין מה ע"ז שצ ולא תעשה לאפקויי הני דקוס ועשה נינהו ואי צעין לאו לענין חטאת נימא מה ע"ז שיש צה לאו לאפקויי הני אפילו אי הוו שצ ולא תעשה לא מיחייב כיון דלא כתיב צהו לאו: והאמר

אין (י) לו כח בתשובה לתלות ולא ביוה"כ לכפר ולא ביסורין למרק אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה באוני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון היכי דמי חילול השם אמר רב כגון אנא ה"א שקילנא בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר אמר אביי לא שנו אלא באתרא דלא תבעי אבל באתרא דתבעי לית לן בה אמר רבינא ומתא מחסיא אתרא דתבעי הוא אביי כדשקיל בישראל מתרי שותפי יהיב זוזא להאי זוזא להאי והדר מקרב להו גבי הדדי ועביד חושבנא רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין יצחק דבי ר' ינאי אמר כל שחביריו מתביישין מחמת שמועתו (י) (היינו חילול השם) אמר רב נחמן בר יצחק כגון דקא אמרי אינשי שרא ליה מריה לפלגיא אביי אמר כדתניא וואהבת את ה' אלהיך שיהא שם שמים מתאהב על ידך שיהא קורא ושונה ומשמש ת"ח ויהא משאו ומתנו (א) בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אשרי אביו שלמדו תורה רבו שלמדו תורה אוי להם לבריות שלא למדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו עליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר אבל מי שקורא ושונה ומשמש ת"ח ואין משאו ומתנו באמונה ואין דבורו בנחת עם הבריות מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה אוי לו לאביו שלמדו תורה אוי לו לרבו שלמדו תורה פלוני שלמד תורה ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו ועליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' אלה ומאריצו יצאו א"ר חמא (י) (בר) חנינא גדולה תשובה שמביאה (י) רפאות לעולם שנא' ארפא משוכתם אוהבם נדבה ר' חמא (י) (בר) חנינא רמי כתיב שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אתם וכתבי ארפא משוכותיכם לא קשיא כאן מאהבה כאן (י) מיראה רב יהודה רמי כתיב שובו בנים שובבים ארפא משוכותיכם וכתבי (י) (הנה) אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה ל"ק כאן מאהבה או מיראה כאן ע"י יסורין אמר רבי לוי גדולה תשובה שמונעת עד כסא הכבוד שנא' שובה ישראל עד ה' אלהיך

אמר כי אנכי צעלתי כנס כנר קודס שמשזנו כלן מאהבס או מיראה קא אמר כי אנכי צעלתי כנס: לא

תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר ארפא משוכתם. ואסיקנא שובו בנים שובבים ארפא משוכותיכם, תשובה (מיראה) [מאהבה] ארפא משוכתם אוהבם נדבה, תשובה [מאהבה] [מיראה] שובו אלי ואשובה אליכם. כי אנכי בעלתי בכם תשובה מיסורין. גדולה תשובה שאפילו הגיע חטאתו עד כסא הכבוד התשובה מכפרת, שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך.

לא ינקה לו, ת"ל קרא אחרינא כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא, הך דכתיב לא ינקה (אינו אלא) בלא תשא את שמו לבד, הא כל שאר לאוין התשובה מכפרת בלא יום הכפורים. ודחינן תנאי היא דתניא על מה תשובה מכפרת על עשה ועל לא תעשה שניתק לעשה, על מה תשובה תולה יום הכפורים מכפר על כריתות ומיתות בית דין

תוס' ישנים

ועשה תשובה מוחלל י"ו מיד. והייט הא דלמרינן בחגיגה [ב, א] העושה דבר ומתעטב צו מוחלל לו מיד, ומאות עשן [מוחלל לו] מחילה גמורה כדלמרינן הכא, אצל כשאר עבירות אפי"ש שאין מוחלל לו מדיוט מקלט. צריך צפרס את החטא. ועל (דין) כן מוקנא תפילות של יום הכפורים על חטא שחטאנו לפניך כגוים ומיניו.

עין משפט נר מצוה

פסא א ב ג ד מ"י פ"א מהל' תשובה לל"ד:
צ ה ו מ"י פ"א מהל' יסודי הסוהר בל' יא:
ז [מ"י פ"י] מהלכות תשובה ל"א:
ח:

הנהגות הב"ח

(א) גמ' לפי שגמ' בחורב תשובה ונקא: (ב) שם אצל מי שיש חילול השם בידו חין כח לא תעשה כי כו' כו"ל ומינה לו נחמק: (ג) שם ויהא משאו ומתנו באמונה ודבוריו נגמח עם הכניות מה הכריו אומרות עליו אשרי לו לפלוני שלמד תורה אשרי אביו שנלמד תורה: (ד) שם גדולה תשובה שמואלה רפואה לעולם: (ה) שם כלן מאהבה כלן מיראה (רב יהודה רמי) מיתא דכ מוקפות ונכתב גלדו ס"א אמר רב יהודה אמר אמי רמי: (ו) רש"י ד"ה דמעיקרא פ"י מעלה אני עליכם כלן כי ושטות שובבים אבריינן בלע"ז הס"ד: (ז) ה"ה כאן כי עוט מתחלתא לא מיראה ארפא הס"ד: (ח) ד"ה כאן ע"י שזנו אלו ויהא אפילו אליהם וכמי כי אמר:

רבינו חננאל (המשיך)

רעל לא תעשה גמור. שאל ר' מתיב בן חזש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמתנה ד' חלוקין כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש, אמר לו ג' הן ותשובה עס כל אחת. עבר על עשה ושב, אינו זו משם עד שמוחלל לו, שנאמר ארפא משוכתם וגו'. עבר על לא תעשה ושב, תשובה תולה יום הכפורים מכפר, שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם. עבר על כריתות ומיתות בית דין ושב, תשובה יום הכפורים תולין ויסורין ממרקין, שנאמר ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. אבל מי שיש בידו חילול השם, אין כח לא לתשובה לתלות, ולא ליום הכפורים לכפר, ולא ליסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת, שנאמר נגלה באוני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון. היכי דמי חילול השם, רב אמר כגון אנא אי שקילנא מכי כבחא בישראל באתרא דלא תבעי, דאתו למירא אנא חיותיה לרב דשקיל בישא בלא דמי, היינו חלול השם. ר' יוחנן אמר כגון אנא אי מסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילה. ר' אומרם כל שחביריו בושינן משמעתו דאמרי שרא ליה מריה לפלגיא. נמצא עונשם של דברים הללו גדול מעונש כריתות ומיתות בית דין. תנא ואהבת את ה' אלהיך עשה שיהא שם שמים נאהב על ידך, שיהיה אדם קורא ושונה (כיראה) [בתורה] ומשמש תלמידיו חכמים ומשאו ומתנו בשוק בצורך עם הבריות, מה הכל אומרים אשרי פלוני שלמד תורה, אשרי הוריו ורבו שלימדו, כמה נאים מעשים דרכיו, עליו הכתוב אומר ישראל אשר בך אתפאר. אבל הקורא ושונה ודרכיו מכווערים כו', עליו הכתוב אומר באמור להם עם ה' אלה ומאריצו יצאו. גדולה

^[א] ע"י יוסלמי גרסות פ"ב ה"ג ותלה דג' רבוי מפלה בל"י מדיוק יומה.